

Den judiska släkten Reiniger i 1700- och det tidiga 1800-talets Prag

*Om deras bruk av patronymikon och tillnamn
innan de fick ett släktnamn*

Thomas Fürth

Publicerad 8 april 2024

Bidrag till »Festskrift tillägnad Urban Sikeborg på hans 60-årsdag«

Den österrikiske kejsaren Joseph II tvingade judarna i sitt rike att 1787 överge sina patronymikon och anta släktnamn. Lagen genomfördes omedelbart i den bömiska provinsen. Men i Prag hade judiska familjer sedan 1600-talet använt sig av andra tillnamn än patronymikon. Dessa kunde ärvas från en generation till en annan men kunde lika väl växla inom en generation. Syskon kunde använda olika tillnamn. Ibland användes de tillsammans med patronymikon men inte alltid. Pragjudarnas tillnamn följde vissa mönster. De kunde hänvisa till exempelvis yrke eller ursprungsort. I den följande artikeln visas hur en judisk familjs yrken och ursprungsort bestämde deras tillnamn, vilket gjort det möjligt att fastställa släktlinjer tillbaka till 1700-talets början trots att släktmedlemmar använde olika tillnamn och dessutom växlade mellan olika tillnamn under sin levnad.

Den som söker sina judiska förfäder tillbaka till 1700-talet och ännu längre tillbaka i historien möter utmaningen att leta efter anor utan den ledtråd som ett permanent efternamn ger.

Före slutet av 1700-talet och början av 1800-talet hade få ashkenaziskt-judiska familjer permanenta efternamn – släktnamn. Liksom den svenska allmogen, använde de patronymikon, det vill säga ett efternamn som bildats av faderns förnamn. Ibland användes även metronymikon, det vill säga ett efternamn som bildats av moderns förnamn. På hebreiska användes ordet för son, ben, eller för dotter, bat, mellan personens förnamn och faderns förnamn, till exempel Moses ben Abraham eller Rachel bat Samuel. Men på tyska användes bara personens förnamn

och faderns förnamn, till exempel Moses Abraham och Rachel Samuel.¹ Patronymikon byttes ut från generation till generation, men det var sällsynt att en far och en son hade samma förnamn då askenasiska judar uppkallade sina barn efter avlidna släktingar.² I större städer, som Prag, var det vanligt med andra typer av tillnamn än patronymikon som efternamn. Dessa tillnamn användes ibland i kombination med patronymikon, men långt ifrån alltid och kunde till skillnad från patronymikon ändras även inom en generation. Tillnamnen angav ofta vilken ort eller land en person eller dennes förfäder hade kommit ifrån, till exempel Fürth eller Böhmer. Ett tillnamn kunde också ha bildats utifrån personens yrke som Fleischer eller Glaser, eller utifrån personliga egenskaper som Hoch eller Schwarzkopf. Vanligt var också tillnamn bildade utifrån skylten på det hus där man bodde eller hade bott som Hecht eller Stern.³

Det var lagstiftning från suveränen som styrde landet där judar bodde som tvingade den judiska befolkningen att anta permanenta efternamn – släktnamn. Den förste att stifta en sådan lag var den österrikiske kejsaren Josef II, som utfärdade den judiska namnlagen Das Judenpatent 1787.⁴ Lagen började tillämpas direkt i Böhmen, Mähren och Ungern. Tio år senare genomfördes namnlagen i kejsarens polska provinser – Galizien. Där tilldelade de kejsarliga myndigheterna den judiska befolkningen släktnamn, till skillnad från i Böhmen där judarna själva fick välja vilket släktnamn de skulle ha. Bröder kunde då välja olika släktnamn, vilket inte var ovanligt. I Galizien kunde tilldelningen av släktnamn leda till att judar som inte alls var släkt med varandra fick samma släktnamn. Det berodde på att när alla förslag till släktnamn var utdelade började kejsarens tjänstemän om och delade ut namnen en gång till och t.o.m. ytterligare en gång till.⁵ Som släktforskare bör man därför ha i minnet att samma släktnamn är inget tecken på släktskap och att nära släktingar som syskon och brorsbarn kan ha olika släktnamn.

Andra europeiska suveräner följde efter den österrikiske kejsaren med motsvarande namnlagar: Rysslands tsar 1804, Napoleon 1808 och sedan de olika tyska staterna. Ofta tog det dock lång tid innan lagarna blev helt genomförda. Bland de sista europeiska suveränerna som lagstiftade om att judar måste anta släktnamn var den tyske stor-hertigen av Nassau. Året var 1841.⁶

Syftet med den här artikeln är att visa hur jag, för att säkerställa släktleden bakåt i tiden i en judisk familj i Prag under 1700- och tidigt 1800-tal, måste undersöka vilka patronymikon och andra former av tillnamn som användes av olika släktmedlemmar innan de eller deras ättlingar – för att uppfylla kejsarens påbud – till slut bestämde sig för att anta släktnamnet Reiniger.

Både patronymikon och andra former av tillnamn har i sig mönster och betydelser som man som släktforskare kan använda för att söka efter sina anor. Patronymikon förmedlar en härstamning. Ett förnamn i en generation blev patronymikon i nästa generation och så vidare. Vice versa, förnamn i en generation kan ibland indikera vilka patronymikon de tidigare generationerna använde. Den askenasiska traditionen att endast namnge barn efter avlidna släktingar kan dessutom ge en

¹ Beider (1995, s. 1).

² Beider (2001, s. xxix).

³ Beider (1995, s. 5ff.) och Kaganoff (1977, s. 31–34).

⁴ Kaganoff (1977, s. 21f) och Jarvis et al. (2013, s. 12f).

⁵ Beider (u.å.) Family names, »The pattern of compound surnames allowed officials to construct numerous names from only a few roots, with various combinations. The method, invented in Galicia, was applied on a larger scale in the area annexed by Austria after the third partition of Poland«.

⁶ Kaganoff (1977, s. 21–22).

indikation när far eller morföräldrar hade avlidit. Något som blir värdefullt när dödböcker inte finns att tillgå.

Om patronymikon följer ett tydligt mönster och bara växlar mellan generationerna så är den utmaning som man möter inför andra tillnamn som baseras på en persons yrke, egenskaper eller andra kännetecken betydligt svårare, särskilt då en och samma individ under sin levnad kan växla mellan olika tillnamn och syskon kan ha olika tillnamn. Det var inte heller ovanligt att man dog med ett tillnamn och begravdes med ett annat.⁷ Men tillnamn har i sig egenskaper som släktforskaren kan använda sig av. Tillnamnet kan avslöja bärarens yrke, vilket jag i den fortsatta analysen haft stor glädje av.

Ett ytterligare syfte med artikeln är att visa hur man kan rekonstruera släktled bakåt när källorna blir få och utglesade över tid. Den som söker sina judiska anor i Prag före mitten av 1780-talet är i första hand hänvisad till några få folkräkningar och en vigselförteckning över par som fått tillstånd att gifta sig. Namngivningsregler och olika tillnamns betydelse kan då bli viktiga verktyg för släktforskaren.

Källor – presentation och diskussion

Innan jag visar hur jag gick tillväga kan det underlätta för läsaren att få en redogörelse för de källor som jag har använt mig av.

Bevarade listor över vilken familj som antagit vilket efternamn är i Böhmen och Ungern mycket sällsynta – detta till skillnad från olika tyska furstendömen och i vissa delar av ryska Polen.⁸

Före år 1780-talet finns inga av myndigheterna påbjudna födelse-, vigsel- och dödböcker över judar i Böhmen då sådana böcker började upprättas i Prag och övriga Böhmen och Mähren först några år innan namnlagen antogs. Ett undantag är som redan nämnts särskilda vigselförteckningar över judar i Böhmen, vilka omfattar tidsperioden 1717 till 1783. Dessa förteckningar visar dock datum för tillstånd att gifta sig, ej vigseldatum.

Kejsaren uppdrog till de judiska församlingarna att föra böcker över födda, vigda och döda. Dessa skulle föras på tyska.⁹ Men de kejsarliga myndigheterna litade inte fullt ut på de judiska församlingarna utan uppdrog även till katolska kyrkan att föra så kallade kontrollböcker med uppgifter om den judiska befolkningens födda, vigda och döda. Dessa böcker gäller i första hand judar bosatta utanför Prag.

Från 1650 finns vid skilda tillfällen genomförda folkräkningar eller skattelängder över den judiska befolkningen i Böhmen och Mähren och Ungern.¹⁰ I Prag genomfördes inga folkräkningar under 1600-talet men däremot tre stora folkräkningar under 1700-talet, 1729, 1748/1751 och 1792/1794. Enligt folkräkningen 1729 bodde 10 507 judar i Prag uppdelade på 2 335 familjer. 1745 förvisade den österrikiske kejsarinnan Maria Theresia judarna från Prag, men tvingades återkalla judarna till staden. Folkräkningen 1748/1751 visar att 6 061 judar uppdelade på 1 418 familjer återvände 1749 till Prag. Enligt 1792/94 års folkräkning hade Prag en judisk befolkning på 12 000 personer, varav 1 515 familjer.¹¹ Samtliga folkräkningar innehåller hushållsvisa underlag med samtliga hushållsmedlemmar, hushållsföreståndarens yrke och ofta bostadsadress.

1782 gjordes en särskild skatteräkning över judarna i Prag. Originalhandlingarna finns på det statliga arkivet i Wien, men är inte digitaliserade. Jag har däremot

⁷ Fürth (2017, s. 119 och 122–123).

⁸ Kultur-Büro AHB – Name adoption and other lists, och Paull & Briskman (2014, s. 5).

⁹ Beider (1995, s. 21).

¹⁰ Ebelova (2013, s. 79–80), Prokes (1932, s. 297–332) och Putik (2015, s. 75).

¹¹ Fiedler (1991, s. 140) och Ebelova (2006, s. 319).

haft tillgång till ett kortregister som bygger på denna skattelängd upprättat av Leon Ruzicka (1866–1931), österrikisk historiker och numismatiker. Kortregistret är däremot digitaliserat och originalet finns på Wiens stadsarkiv.

En viktig källa är de så kallade Familiantböckerna, där alla judiska familjer i Böhmen tilldelades ett eget nummer och sedan fördes alla män och deras föräldrar i varje familj in i dessa böcker mellan 1811 och 1848. Det innebär att även män som var avlidna 1811 kan finnas med i Familiantböckerna. De enda kvinnor som finns registrerade i Familiantböckerna är gifta kvinnor och då utan uppgifter om deras föräldrar. Familiantböckernas syfte var att kontrollera en lag från 1727 och konfirmerad 1797 att bara den äldste sonen i varje judisk familj hade rätt att gifta sig och skaffa familj, allt i syfte att begränsa den judiska befolkningsgruppen till 8 600 familjer.¹² Lagen blev svår att genomföra då många judar ansåg att om de var vigda av en rabbin så hade de rätt att bilda familj. En föregångare till Familiantböckerna är vigselförteckningarna över alla judar i Böhmen 1717–1783. Vigselförteckningarna visade sig vara otillräckliga för de kejserliga myndigheterna i deras ambition att begränsa den judiska befolkningens tillväxt och därför infördes Familiantböckerna. Men vigselförteckningarna är särskilt värdefulla som källa för släktforskare då de judiska församlingarnas födelse-, vigsel- och dödböcker började föras som nämnts först efter 1784 för Prag och ibland först in på 1800-talet för mindre orter i Böhmen och Mähren.

I Prags stadsarkiv finns förteckningar över förstfödda söner berättigade att ingå äktenskap som omfattar tiden 1734 till 1739. Här intygas att den blivande brudgummen och bruden är gamla nog att få gifta sig. Brudgummens och brudens namn och deras fäders namn är antecknade samt den summa som intygandet kostade.¹³

De judiska församlingarnas födelse-, vigsel- och dödböcker, katolska kyrkans kontrollböcker, vigselförteckningarna för judar i Böhmen 1717–1783 och Familiantböckerna liksom flertalet av folkräkningarna över judarna i Böhmen finns idag digitaliserade av Tjeckiens Nationalarkiv och är tillgängliga online.¹⁴ Vissa folkräkningar finns dessutom transkriberade.¹⁵

En annan ovärderlig källa är det så kallade »stenarkivet«, det vill säga inskriptionerna på gravstenarna på de två gamla judiska begravningsplatserna i Prag (Bild 1). Dessa inskriptioner är på hebreiska.

Bild 1. Gamla judiska begravningsplatsen i Prag. Källa: Old Jewish Cemetery Prague 053.jpg, Wikicommons, Public domain.

¹² Fiedler (1991, s. 19) och Adler (1933, s. 202 och 212).

¹³ AHMP Konsignace prvorozených synu schopných snaten 1734–1739. (Förteckning över förstfödda söner berättigade att ingå äktenskap 1734–1739).

¹⁴ På tjeckiska riksarkivet, Narodni Archivs (NA) sajt VadeMeCum eller på Soupisy zidu 1723/24–1811. De finns även digitalt åtkomliga på <https://zajt.org/> som har ett enklare gränssnitt.

¹⁵ Ebelova (2006) är del VI/1 där delarna I–V omfattar övriga Böhmen och del VI/2 är register.

Inskriptionerna på gravstenar från 1489 till 1787 upptecknades av historikern Simon Hock (1815–1887) tillsammans med Leopold M. Popper (1826–1885) och David J. Podiebrad (1803–1882). Hock avled innan han hann publicera sin forskning men hans material redigerades postumt av David Kaufmann (1852–1899) och publicerades i en bok 1892 med titeln *Die Familien Prags. Nach den Epitaphien des Alten Jüdischen Friedhof in Prag*.¹⁶ Samtliga gravinskriftioner är i boken publicerade på hebreiska. Hocks och Poppers excerpter finns på Judiska museet i Prag och Poppers excerpter är numera tillgängliga online (Bild 2).¹⁷

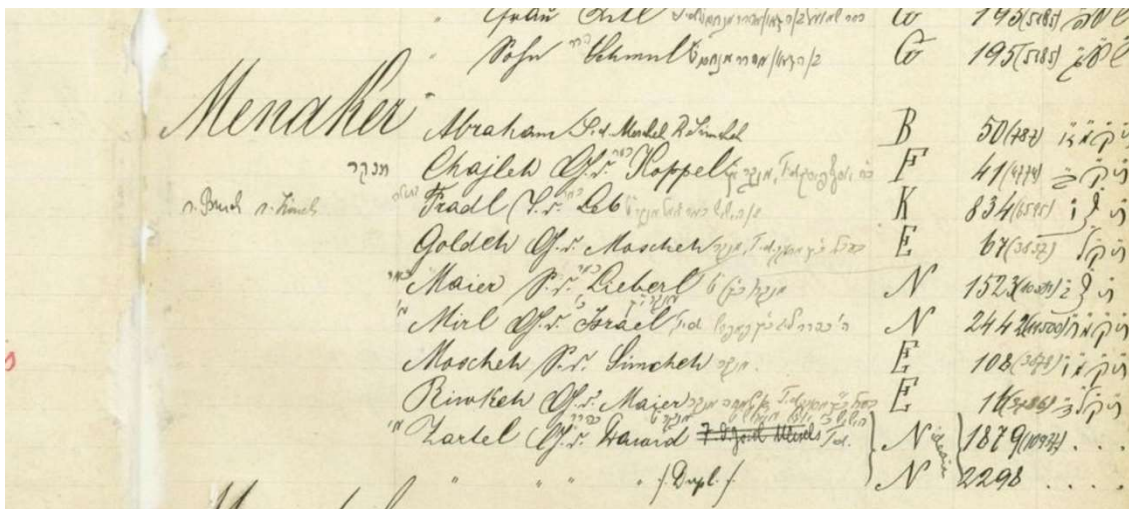

Bild 2. Tillnamnet Menaker i Leopold Poppers excerpter, (bokstaven M, s. 229). Källa: AZMP, Namnregister för gravarna på den gamla judiska begravningsplatsen i Prag.

Jag har dessutom haft hjälp av en amerikansk släktforskare, Nancy High. Hon har transkriberat gravstensinskriftioner för 350 olika tillnamn från Hocks uppgifter i Kaufmanns bok och från Poppers handskrivna excerpter.¹⁸ Hocks uppgifter är tryckta på hebreiska medan i Poppers excerpter är vissa uppgifter om gravinskriftionerna skrivna med tysk och andra med hebreisk skrivstil – se Bild 2 på skannade uppgifter om tillnamnet Menaker.

Sedan 1564 har alla judiska begravingar i Prag skötts av Chewra Kaddisha, det heliga brödrskapet. Chewra Kaddisha i Prag upprättade 1857 ett register över gravstenar från 1680 till 1787 på den gamla judiska begravningsplatsen och från 1788 till 1857 på den judiska begravningsplatsen i Olsany (Wolschan på tyska) i Prag. Registret, som är utarbetat bland annat av David J. Podiebrad, finns idag på Judiska Teologiska Seminariet i New York. I Judiska museets i Prag arkiv finns dessutom en förteckning över samtliga begravda på den judiska begravningsplatsen i Olsany/Wolschan 1788 till 1890. Båda dessa förteckningar bygger också på äldre förteckningar över gravstenarna på de två begravningsplatserna, gjorda 1796 och 1828 vars underlag inte finns bevarade.¹⁹

Det som gör inskriftionen på en judisk gravsten särskilt intressant för en släktforskare är att där anges förutom namn på den gravsatte och hans eller hennes dödsår och gravens plats på begravningsplatsen, även vem den begravde var son eller dotter till och på gifta kvinnors gravstenar namnet på den begravdes make. En

¹⁶ Kaufmann & Hock (1892), endast titelbladet är tryckt på tyska, och Polakovic (2007–2008, s. 179–184).

¹⁷ AZMP Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze, písmeno, A–Z.

¹⁸ High (2018).

¹⁹ Polakovic (2007–2008, s. 169–170).

judisk grav får dessutom inte läggas igen, vilket gör att många gamla gravstenar har bevarats för eftervärlden.²⁰

Uppteckningarna av inskriptionerna på gravstenarna på de judiska begravningsplatserna är till skillnad från övriga källor att betrakta som en sekundärkälla. Originalkällan är de aktuella gravstenarna som bara delvis är bevarade för de personer som jag behandlar och i de fall gravstenarna finns bevarade är de inte avfotograferade. Det betyder att det inte gått att säkerställa om uppteckningen i aktuellt fall överensstämmer med inskriptionen på gravstenen i fråga. I det fall jag har stött på uppenbara fel i uppteckningarna har jag uppmärksammat dessa. Gravstensuppteckningarna har också kunnat kontrolleras mot aktuella uppgifter i vigselförteckningen 1717–1783, aktuell folkräkning och i några fall i judiska församlingens vigsel- och dödböcker.

Under de senaste åren har de flesta av de ovan nämnda källorna blivit indexerade och indexen tillgängliga på JewishGen i Austria-Czechdatabasen. På webbplatsen geni.com och under projektet Jewish Families from Prague finns ytterligare information om flera av de källor jag har använt.²¹

Familjen Reiniger bruk av tillnamn intill det tidiga 1800-talets Prag

Under 1600-talet började Prags judiska befolkning överge sina patronymikon och valde i stället andra tillnamn som efternamn. Orsaken var att den judiska befolkningen i Prag växte kraftigt under 1600-talet.²² Patronymikons funktion var att kunna skilja en person från en annan person med samma förnamn. Med den kraftiga folkökningen tappade patronymikon den funktionen och andra mer unika tillnamn behövdes. Men fortfarande var det frågan om tillnamn, inte släktnamn, även om dessa tillnamn ibland kunde ärvas till nästa generation.

Det är därför lätt att blanda ihop ett tillnamn som används som efternamn med ett släktnamn – särskilt då inte allt för få av de tillnamn som används som efternamn före namnlagen 1787 senare blev släktnamn. Det gällde även patronymikon som frystes – så kallade sekundära patronymikon. Därför har en del judiska släkter vad som kan tyckas vara ett förnamn som släktnamn till exempel Salomon eller Gershon, men även frysta patronymikon med ändelsen »sohn« förekom till exempel Mendelsohn eller Adelson. Det senare är ett exempel på ett fryst metronymikon.

I det följande kommer jag att följa en släktlinje bakåt i tiden från en utgångsperson som föddes med ett släktnamn, Reiniger, ner till generationerna då utgångspersonens anor använde olika tillnamn och patronymikon. För att säkerställa att jag ska hitta rätt personer i släktlinjen bakåt så är min forskningsstrategi bred i så måtto att jag söker efter syskon i de olika generationerna och deras ättlingar. Det finns likheter med mitt angreppssätt med den forskningsstrategi som används när man med hjälp av DNA-test söker efter okända fäder. Man bygger ett större släktträd än det som visar ens egna anor och ättlingar.

Min utgångsperson i denna artikel är min farmors mormors mor Rosa Reiniger född den 11 november 1794 i Prag. Hon var bland de första på denna släktlinje som föddes med släktnamnet Reiniger. Hennes far hette Simon Reiniger och avled den 27 december 1831 i Prag vid 80 eller 86 års ålder enligt Prags judiska församlings dödbok.²³ Han var således född i mitten av 1700-talet och dog med släktnamnet

²⁰ Parik et al. (2003, s. 7 och 33).

²¹ Se Fürth & Hoffsten (2020, s. 15–17 och 49–50).

²² Fiedler (1991, s. 15).

²³ NA Praha HBMa 2757 Z 1831–1841 (nummer 326; bildid 8). Den angivna åldern för Simon Reiniger vid hans frånfälle är svåräst: kan vara 80 eller 86.

Reiniger. Han var född innan både namnlagen infördes 1787 och de judiska födelseböckerna började föras 1784, och den fortsatta analysen får om möjligt avgöra hur gammal han blev. Simon Reiniger begravdes på den judiska begravningsplatsen i Olsany/Wolschan i Prag. Den begravningsplatsen öppnades 1787 när den gamla judiska begravningsplatsen i Prags judiska stadsdel, Judenstadt, stängdes. Begravningsplatsen i Olsany/Wolschan förstördes på 1960-talet när kommunistregimen la igen den och anlade en park där och dessutom i slutet av 1980-talet byggde ett TV-torn i parken. Endast ett fåtal gravstenar finns bevarade i ett hörn av parken.²⁴ Till dem hör inte Simon Reinigers gravsten. I Prags Chewra Kaddishas gravförteckning är Simon Reiniger uppförd som Simche Menaker, son till Koppl, och var begravd enligt den hebreiska kalendern den 27 i månaden tevet år 5592, vilket motsvarar i den gregorianska kalendern den 31 december 1831.²⁵

För att få ytterligare uppgifter om Simon Reiniger anlidade jag aktuell Familiantbok för Prag. Här är han uppförd som son till Koppl Reiniger och hans hustru Estrl.²⁶ Jag hade nu namnen på Simon Reinigers båda föräldrar. Fadern Koppl Reiniger saknas i 1782 års skattelängd över judarna i Prag.²⁷ Han finns inte heller i den äldsta dödboken, 1784, för Prags judiska församling. Sannolikt beror det på att han avled före 1782. Däremot hittade jag i dödboken för 1787 Koppl Reinigers maka Estrl, det vill säga Simon Reinigers mor. Hon dog den 21 september 1787 i Prag.²⁸ I Chewra Kaddishas gravregister står Estrl Reiniger som Esther Menaker maka till Koppl begravd den 9 tishri 5548 det vill säga enligt den gregorianska kalendern den 21 september 1787.²⁹

Nu hade jag således två tillnamn som hade använts som efternamn, Menaker och Reiniger. Menaker är hebreiska och betyder en slaktare som tog bort fett och ådror i kött som vara förbjudna för judar att äta.³⁰ Reiniger betyder på tyska en renare och i detta fall en renare av kött. Båda dessa tillnamn indikerar att männen i familjen var eller hade varit slaktare.

Jag gick nu vidare för att försöka få fler uppgifter om Koppl Reiniger, make till Estrl och far till Simon Reiniger/Simche Menaker. Koppl Reiniger finns med i en förteckning över fastighetsägare i Prag vars hus brann ner i den stora branden 1754.³¹ Han bodde således i Prag i mitten av 1700-talet. Några fler uppgifter verkar dock inte finnas om Koppl med tillnamnet Reiniger.

Koppl Reinigers syskon

Min forskningsstrategi blev nu att söka efter mina judiska anor i Prag genom att bredda mitt forskningsfokus och leta efter eventuella syskon till Koppl Reiniger.

På en lista över judar i Prag som antog släktnamn 1788 finns en Markus Reiniger, som 1788 bytte ut sitt tillnamn Menaker till släktnamnet Reiniger. Samtidigt passade han på att ändra sitt förnamn från Mayer till Markus. Listan är en tryckt sammanställning gjord av rabbinen och arkivarien Simon Adler (1884–1944) och är transkriberad från en rapportbok, Berichtenbuch, utarbetad av stadens myndig-

²⁴ Fiedler (1991, s. 149–150).

²⁵ JTS Register der Leichsteine v. J 5440 (1680) bis 5618 (1857) (s. 110).

²⁶ NA Familiantbuch Praha 176, HBF XVII (pism. R, s. 119; bildid 64).

²⁷ WSLA Leon Ruzickas kortregister omfattar tio personer med tillnamnet Reiniger: Abraham, Abraham Moses, Aron, Beer, Beer M, Enoch, Israel Beer, Marcus Koppl, Moyses och Simche.

²⁸ Praha HBMA 2754 Z 1787–1822 (s. 2, nummer 62, bild 4).

²⁹ Register der Leichsteine v. J 5440 (1680) bis 5618 (1857) (s. 109).

³⁰ Beider (1995, s. 29).

³¹ Zdeck (1934, s. 187, nummer 500).

heter i Prag 1786–1789.³² Kan denne Markus Reiniger alias Mayer Menaker ha varit en bror till Koppl?

Markus Reiniger alias Mayer Menaker dog den 2 maj 1790 i Prag, enligt Judiska församlingens dödbok.³³ Han begravdes samma dag på begravningsplatsen i Olsan/Wolschan. I gravregistret, Chewra Kaddisha-boken, finns han upptecknad som Mayer Menaker, således med det för- och efternamn han hade före 1788.³⁴ I dödboken från den judiska församlingen är han uppförd 1790 med släktnamnet Reiniger och förnamnet Markus. Hade denna skillnad något att göra med det faktum att födelse-, vigsel- och dödböckerna fördes av den judiska församlingen i Prag på uppdrag av de kejsrerliga myndigheterna, medan Chewra Kaddisha-böckerna över de begravda var ett register som den judiska församlingen i Prag förde på eget uppdrag – inget som de kejsrerliga myndigheterna påbjöd? Kanske, men jag behöver mer bevis för en sådan slutsats. Däremot en hypotes som jag tar med mig i min fortsatta analys.

Jag sökte nu efter fler uppgifter om Mayer Menaker/Markus Reiniger och fann en i vigselförteckningarna över judar i Böhmen 1717–1783. Här finns uppgiften att en Mayer Reiniger erhållit en vigsellicens med Rivke Buml den 28 februari 1760.³⁵ Nästa uppgift om Mayer Reiniger hittade jag i 1748/1751 års folkräkning av judarna i Prag. Detta är en speciell folkräkning som var ett slags avtal mellan enskilda judar och de kejsrerliga myndigheterna. Judar som ville återvända till Prag när kejsarinnan Maria Theresa tvingades 1748 återkalla dem efter att alla judar hade fördrivits från staden 1745, var tvungna att lämna in en edsvuren förklaring att de hade bott i Prag före 1748. Om de inte kunde göra detta fick de inte återvända till Prag.³⁶

I denna folkräkning bestående av edsvurna förklaringar insamlade mellan 1748 och 1751 nämns en Mayer Reiniger som föräldralös son till den avlidne Simche Reiniger och bodde hos byxskräddaren Simmel Salomon Pohl och hans hustru Chaje i ett hus på Hanpassgatan i Prag (Bild 3).³⁷ Nu fick jag veta att Mayer var son till Simche Reiniger, som måste ha avlidit före 1748. Men innan jag gick vidare och

Bild 3. Simmel Salomon Pohls edsförsäkran 20 september 1748. Källa: Källa: AZMP, ZNO Prag, listor över Prags judar 1748–1838 (fassion nr 768).

³² Adler (u.å., s. 3).

³³ Praha HBMA 2753 Z 1784–1801 (s. 144; bildid 75).

³⁴ Register der Leichsteine v. J 5440 (1680) bis 5618 (1857) (s. 110).

³⁵ NA Kniha svatebnik konsensů 1717–1783 (s. 229; bildid 234).

³⁶ Fiedler (1991, s. 20).

³⁷ Petrusova & Putnik (2012, s. 130–131, nummer 768). AZMP, ZNO Praha, soupisy prazskych Zidu 1748–1838 (fassion nummer 768).

försökte ta reda på när denne Simche Reiniger levde och vem som var hans hustru och mor till Mayer Reiniger fortsatte jag med min breda forskningsansats.

Frågan blev nu vilka var byxskräddaren Simmel Salomon Pohl och hans fru Chaje? – två för mig hittills okända personer. Jag ville försöka ta reda på mer om deras relation till den föräldralöse Mayer, son till Simche Reiniger. När jag konsulterade vigselförteckningarna för judar i Böhmen 1717–1783 fick jag veta att den 28 juni 1737 hade Simmel Salomon Pohl och Chaje Äderer erhållit sin vigsellicens.³⁸ Jag hade nu ytterligare ett tillnamn som användes som efternamn, Äderer. Äderer på tyska är ådror, det vill säga ett ord som också skulle kunna kopplas till slaktaryrket.

Med hjälp Poppers excerptsamlingar över inskrifterna på gravstenarna på den gamla judiska begravningsplatsen i Prag, digitaliserade och publicerade av Judiska Museet i Prag, hittade jag en ledtråd till varför den föräldralöse Mayer Reiniger bodde hos byxskräddaren Pohl och hans fru Chaje Äderer. Chaje dog 1753 enligt inskriptionen på hennes gravsten på den gamla judiska begravningsplatsen i Prag. På gravstenen står också att Chaje var dotter till Simche Menaker.³⁹ Var den föräldralöse Mayers far Simche Reiniger och Chaje Äderers far Simche Menaker en och samma person? I så fall bodde den föräldralöse Mayer Reiniger alias Mayer Menaker 1748 i Prag hos sin äldre syster Cheye och hennes man byxskräddaren Simmel Salomon Pohl. En indikation att så kunde vara fallet finns i inskriptionen på gravstenen för Mayer Reinigers hustru Rivke Hon avled 1773 och på gravstenen står att hon var hustru till Meir ben Simche Menaker.⁴⁰ Då det hebreiska alfabetet saknar vokaler är Meir en transkriberingsvariant av Mayer.

Nu vände jag tillbaka till min utgångsperson Rosa Reiniger eller snarare hennes far Simon Reiniger död 80 eller 86 år gammal 1831 och begravd som Simche Menaker. Hans förnamn Simche indikerar att han kan ha varit ett barnbarn till Chajes far Simche Menaker och en brorson till Markus Reiniger/Mayer Menaker. Om Simche, far till Mayer, och Simche, far till Chaje, var en och samma person och denne Simche dog före mitten av 1700-talet, kunde Koppl Reiniger följa den ashkenaziska namngivningstraditionen och namnge sin förstfödde son till Simche efter sin far Simche. Om så var fallet kan Chaje Äderer, Mayer Menaker/Markus Reiniger ha varit syskon till Koppl Reiniger. Mitt nästa steg blev att försöka finna belägg för detta.

I min forskning om Simon Reiniger som dog 1831 i Prag och var son till Koppl Reiniger, hittade jag i Prags judiska församlings dödbok 1802–1822 en annan Simon eller Simche Reiniger, född omkring 1755 och död 1817 i Prag.⁴¹ Denne Simon Reiniger var son till Enoch Reiniger som enligt judiska församlingens dödbok dog 1813 i en ålder av 90 år, det vill säga född omkring 1723.⁴² Då det inte finns några födelseböcker för judar i Prag som var födda före 1784 får jag lita på åldersuppgifterna i dödböckerna. Dessa kan många gånger vara ungefärliga och vara fel på ett par år men sannolikt inte helt felaktiga.

För att göra en sammanfattning av min analys och forskning så långt hade jag nu fyra personer som kunde vara syskon, Koppl Reiniger som bodde i Prag 1754

³⁸ Kniha svatebních konsensů 1717–1783 (s. 225; bildid 230).

³⁹ Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze P: »Chaje e' Simel Pohl j'Ts bt Simcha Menaker z' 1753/54« = Chaje hustru till Simel Pohl, som lever och dotter till avlidne Simcha Menaker, död 1753/54.

⁴⁰ Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze M: »Rivke e' Meir bn Simcha Menaker bt Berl k'Ts Mechoket 1773/74« = Rivke hustru till Meir bn Simcha Menaker dotter till Berl Mechoket, död 1773/74.

⁴¹ Praha HBMA 2755 Z 1802–1822 (s. 416; bildid 420).

⁴² Praha HBMA 2755 Z 1802–1822 (s. 318; bildid 322).

och vars äldsta son hette Simon/Simche född i mitten av 1700-talet, Enoch Reiniger född ungefär 1723 och avliden i Prag 1813 och vars äldsta son också hette Simon/Simche född ungefär 1755, Mayer Menaker/Markus Reiniger född ungefär 1732, som var son till Simche Reiniger och var föräldralös i Prag 1748. Han bodde då hos sin äldre syster Chaje Äderer som var dotter till Simche Menaker och gift med skräddaren Pohl. Denne Mayer gifte sig som Mayer Reiniger 1760 med Rivke Buml. Han bytte 1788 tillnamnet Menaker till släktnamnet Reiniger och avled som Markus Reiniger 1790 i Prag. På Rivke Bumls gravsten står det att hennes make Meir var son till Simche Menaker. Samtliga tillnamn som syskonen och deras far använde som efternamn, Äderer, Menaker och Reiniger, är ord på tyska, jiddisch eller hebreiska som har att göra med slakt och slaktaryrket.

Fanns det fler syskon? Mitt nästa steg i sökandet efter Rosa Reinigers anor var att gå igenom aktuella dödböcker och tillhörande samtida index för judiska församlingen i Prag och leta efter individer med efternamnet Reiniger, vars ålder vid deras frånfälle visade att de var födda under 1700-talets första decennier, allt i syfte att hitta ytterligare personer som kunde vara syskon till Enoch, Koppl och Mayer Reiniger och Chaje Äderer. Då fann jag en Moses Reiniger som avled den 20 september 1785 i Prag vid 70 års ålder.⁴³ Det vill säga, han var född omkring 1715. Moses Reiniger begravdes på den gamla judiska begravningsplatsen i Prag, och i Poppers excerpter över inskriptionerna av gravstenarna på den gamla judiska begravningsplatsen i Prag är han uppförd som Moshe ben Simche Menaker.⁴⁴ Jag hittade honom också i 1748/1751 års folkräkning i Prag, de edsvurna förklaringarna. Här står Moses Reiniger som Moysses Simches, dvs med sitt patronymikon som tillnamn, och hans yrke var ausäderer, det vill säga slaktare.⁴⁵ Ausäderer är ett ålderdomligt tyskt ord för en person som arbetat med att ta bort oätliga och förbjudna delar i kött som ådror.

En familj av slaktare

Det tyska ordet för Moses Reinigers alias Moysses Simches yrke nämnt i 1748/1751 års folkräkning/edsförklaringar, ausäderer, gav ytterligare en ledtråd. Kan Ausäderer också ha varit ett tillnamn som använts som efternamn? Det finns inte med i Alexander Beiders bok om judiska tillnamn i Prag från 1400- till 1700-talet, men ausäderer var en yrkesbeteckning som användes som tillnamn. I både 1748/1751 års folkräkning/edsförklaringar och i vigselförteckningarna för judarna i Böhmen 1717–1783 använde Koppl Reiniger Ausäderer som tillnamn i stället för Reiniger. Han erhöll sin vigsellicens med Estrl Piesek, enligt vigselförteckningen över judar i Böhmen 1717–1783, den 12 februari 1742 i Prag som Koppl Ausäderer.⁴⁶

1748 bodde han enligt folkräkningen/edsförklaringarna i Prag som Koppl Ausäderer med sin hustru Estrl och deras tre döttrar Rössel, Freindel och Breindel. Det anges särskilt att yngsta dottern Breindel var född 24 oktober 1748 och att det i hushållet även bodde en föräldralös pojke vid namn Enoch.⁴⁷ Denne kan ha varit Koppl Reinigers alias Koppl Ausäderers yngre bror, det vill säga den ovannämnde Enoch Reiniger, som dog 1813 i Prag och var född ungefär 1723. Intressant att notera är att Koppl Ausäderers underskrift är skriven på jiddisch, som skrivs med

⁴³ Praha HBMA 2753 Z 1784–1801 (s. 34; bildid 20).

⁴⁴ Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze M: »Moshe bn Simche Menaker 1785/86« = Moshe son till Simche Menaker, död 1785/86.

⁴⁵ Petrusova & Putnik (2012, s. 120–121, nummer 682), ZNO Praha, soupisy prazskych Zidu 1748–1838 (fassion nummer 682).

⁴⁶ Kniha svatebních konsensů 1717–1783 (s. 195; bildid 199).

⁴⁷ Petrusova & Putnik (2012, s. 60–61, nummer 280), ZNO Praha, soupisy prazskych Zidu 1748–1838 (fassion nummer 280).

hebreiska bokstäver och lyder Koppl Reiniger, vilket tyder på att han inte behärskade tyska. Den tyska underskriften Koppl Ausäder är skriven av de fördrivna judarnas ledare Salomon Koref (Bild 4).⁴⁸

Familjens adress var Zigeuner, d.v.s. vid Zigeunersynagogan i Prags judiska stadsdel Judenstadt. Mittemot synagogan låg den så kallade Die Fleischbänke. Det tyska ordet Fleischbänke står här för köttaffär eller (ordagrant) »köttbänk« (Bild 5). Gatan som denna köttförsäljning låg vid hette naturligt nog Fleischmarkt. Detta kan man läsa om i boken *Das Prager Ghetto*, utgiven 1903 och på Joseph Jüttners karta över Judenstadt från 1811 och andra äldre kartor över den judiska stadsdelen i Prag.⁴⁹ Judarna i Prag bodde sedan medeltiden i en avskild stadsdel med egen jurisdiktion fram till mitten av 1800-talet då man tilläts flytta till andra delar av Prag. I slutet av 1800-talet revs hela Judenstadt så när som på några synagogor och det judiska rådhuset samt den gamla judiska begravningsplatsen. Gatumönstret blev helt annorlunda men på Prags stadsarkiv finns som nämnts äldre stadskartor, tillgängliga online, som visar det äldre gatuumönstret.⁵⁰

Det var min vän och släktforskarkollega Randy Schoenberg som fick mig så att säga att knyta ihop säcken och få alla mina ledtrådar på plats. Han hade noggrant gått igenom 1729 års folkräkning över judarna i Prag, omfattande cirka 2 300 hushåll och indexerat varje hushåll. I denna folkräkning på sidan 97, i hushållet nummer 8, är slaktaren (Fleischhausäderer eller Fleischreiniger) Simche Enoch Buntzl antecknad med sin hustru Breindl, tre söner Koppl, Moses och Enoch och två döttrar Chaje och Peyerle.⁵¹ Sonen Mayer finns inte antecknad i 1729 års folkräkning, eftersom han föddes omkring 1732. Vad som hände med den yngsta dottern Peyerle återstår att utforska.

Simche Enoch Buntzl är exempel på en person som antecknades både med sitt patronymikon Enoch och med tillnamnet Buntzl. Det senare antyder att han eller hans familj var från staden Jungbrunzlau i nordöstra Böhmen, dagens Mlada Boleslav i Tjeckien. Hans yrke i folkräkningen 1729, Fleischhausäderer, antyder också att han ägde ett slakteri. Fleischhaus är ett annat ord för Fleischmarktgebäude. I ett register över giftasmogna söner i Prag 1734–37, där det intygas att Simmel Salo-

Bild 4. Koppl Ausäderers edsförsäkran 10 september 1748. Källa: AZMP, ZNO Prag, listor över Prags judar 1748–1838 (fassion nr 280).

⁴⁸ Petrusova & Putnik (2012, s. 233).

⁴⁹ Herrmann et al. (1903, s. 67); AHMP, MAP P2 B/41d 1842–1845 och MAP P1 B/28 1811–1815.

⁵⁰ Fiedler (1991, s. 143–148) och AHMP Mapy Prahy a okolí = kartor över Prag med omnejd.

⁵¹ NA Soupisy zidu Praha 1729 (s. 97, nummer 8, rad 6). Se även Prokes (1932, s. 224).

mon Pohl är 21 år gammal och Chaje är äldre än 15 år och därför har rätt att gifta sig, står Chajes far som Simche Fleischhausäderer.⁵²

Namnskick som underlag för döds- och födelseår

Med hjälp av Simches patronymikon Enoch lyckas jag också komma ytterligare en generation tillbaka i släkten. Enoch var Simche Enoch Bunzls fars förnamn och denne Enoch måste enligt de ashkenaziskt judiska namngivningsreglerna ha avlidit någon gång före 1720-talet då hans barnbarn Enoch var född ungefär 1723. En av Simche Enoch Bunzls söner, Enoch, fick alltså med största sannolikt sitt förnamn efter sin farfar. På samma sätt var två barnbarn till Simche Enoch Bunzl, Koppls son Simon/Simche och hans kusin Enochs son Simon/Simche, troligen uppkallade efter sin farfar.

Det senare skulle också kunna ge ett ungefärligt årtal för Simche Enoch Bunzl frånfalle, före mitten av 1700-talet, det vill säga då hans sonson och Koppls son, Simon Reiniger föddes enligt åldersuppgiften i dödboken från 1831. Enochs son Simon var född ungefär 1755. Men uppgifterna i Prags Chewra Kaddishas gravbok talar emot att de två kusinerna Simon/Simche skulle ha fått sina förnamn från sin avlidne farfar. Där står det att Simche Bunzl Menaker son till Hene (Henoeh = Enoch) avled den 15 tishri 5543 vilket motsvarar den 23 september 1782 i den gregorianska kalendern – intressant att notera att kolumnen där det gregorianska årtalet skulle ha angivits är tom.⁵³

Chewra Kaddishas begravningsbok färdigställdes först 1857 och det kan ha blivit en förväxling vid avskriften av gravstenarna med en annan person, Simche Katz Bunzel son till Itzchok som dog den 29 nisan 5507 vilket motsvarar den 9 april 1747 i den gregorianska kalendern.⁵⁴ Skulle dessa två personer ha förväxlats så skulle Simon/Simche Koppl Reiniger och hans kusin Simon/Simche Enoch Reiniger mycket väl ha kunnat uppkallats efter sin farfar Simche Enoch Bunzl. Simon, Koppls son, saknas dessutom i Koppl Ausäderer/Reinigers hushåll i folkräkningen/edsförklaringarna från 1748 så troligen var Simon, Koppls son, ungefär 80 år gammal och inte 86 år gammal när han avled 1831, det vill säga född ungefär 1751.

Uppgifterna i aktuell Familiantbok visar också att Simon, Koppls son, inte kunde ha varit 86 år när han dog 1831 utan 80 år, det vill säga född ungefär 1751. Simons bror Marcus, född ungefär 1750, var förstfödde sonen till Koppl Reiniger, då det var han som ärvde familiantpositionen. Det var bara den äldste sonen som

Bild 5. Die Fleischbänk i Prag Judenstadt. Källa: Herrman et al (1903, s. 67).

⁵² Konsignace pryvozených synu schopnych snaten (Förteckning över förstfödda söner berättigade att ingå äktenskap 1734–1739) 5 juli 1737 (s. 2; bildid 23).

⁵³ Register der Leichsteine v. J 5440 (1680) bis 5618 (1857) (s. 22).

⁵⁴ Ibid.

kunde ta över faderns familjantposition, såvida denne inte var död innan han hann gifta sig eller konverterade och blev kristen. Övriga söner kunde om familjen var förmögen köpa sig en familjantposition och då från män som hade en familjantposition men saknade en son som kunde ärva denna. Ett exempel på detta är Simon, Koppls son.⁵⁵

Intressant är också uppgiften från 1748, i edsförsäkran, att Koppls yngsta dotter Breindl var född den 24 oktober 1748. Det indikerar att hon kan ha fått sitt namn efter sin farmor Breindl som alltså i så fall måste ha avlidit före den 24 oktober 1748.⁵⁶ Även Koppls yngre bror Moses hade en dotter som hette Breindl. Enda uppgiften om hennes födelseår har vi från uppgifter om hennes ålder när hon avled 15 mars 1829. Då var hon 88 år gammal, d.v.s. född ungefär 1741.⁵⁷ Hennes farmor Breindl skulle i så fall ha avlidit redan före 1741. Därmed är det största sannolikhet klart att Koppl och hans syskons mor Breindl dog före deras far och hennes make Simche Enoch Buntzl men båda var avlidna före 1748. Det förklarar också varför de två föräldralösa syskonen Enoch född ungefär 1723 och Mayer född ungefär 1732 bodde 1748 hos sina äldre syskon Koppl respektive Chaje.

Olika tillnamn under livet och i graven

En av sönerna till Simche Enoch Buntzl/Reiniger/Menaker, Enoch Reiniger född cirka 1723, död i Prag 1813, var inte slaktare. Han var skrivare. I 1792/1794 års folkräkning av judarna i Prag, är hans yrke registrerat som Zehngebotschreiber, vilket är tyska för någon som skriver ner de tio budorden.⁵⁸ Skrivare på tyska är Schreiber och på hebreiska sofer.⁵⁹ I en Familjantbok för Prag finns en av Enoch Reinigers söner, Joachim Moses Reiniger, uppförd som son till Enoch Schreiber.⁶⁰ I gravstensregistret för begravningsplatsen i Olsany/Wolschan i Prag finns en av Enoch Reinigers döttrar, Caja Sara, änka efter Moses Plowitz och död 23 mars 1835, uppförd som dotter till Enoch Sofer.⁶¹

Jag har hittills visat att Koppl Reiniger under sin levnad använde två tillnamn, Ausäderer och Reiniger. Det skulle visa sig att han finns i källorna under ytterligare två tillnamn.

Koppl var gift två gånger och han använde sin far Simche Enoch Buntzls tillnamn Buntzl när han och Chajele Piesekh fick sin vigsellicens den 5 januari 1736.⁶² Chajele avled redan 1741 och året därpå gifte Koppl om sig den 12 februari med Chajeles yngre syster Estrl.⁶³ Då kallade han sig Koppl Ausäderer, d.v.s. det tillnamn han använde i sin edsförsäkran 1748, för att 1754 efter branden i Judenstadt kalla sig Koppl Reiniger. Koppl som avled innan dödböckerna började att föras av Prags judiska församling 1784, saknas även i Poppers excerpter över gravstensinskriftionerna, så hans dödsår och datum är okänt liksom vilket tillnamn han använde då.

⁵⁵ Familjantbuch Praha 176, HBF XVII (s. 119, nummer 1103), Familjantbuch Praha 187, HBF XVII Index (s. 150, nummer 1103), Familjantbuch Praha 186, HBF XVII Index (s. 96, nummer 249) och Familjantbuch Praha 163, HBF XVII (pism. E, s. 7, nummer 249).

⁵⁶ Petrusova & Putnik (2012, s. 61, nummer 280) och Soupisy zidu Praha 1729, (s. 97, nummer 8, rad 6).

⁵⁷ Praha HBMA 2756 Z 1822–1831 (s. 110, nummer 57; bildid 58).

⁵⁸ Ebelova (2006, s. 66 och 87).

⁵⁹ Beider (1991, s. 30).

⁶⁰ Familjantbuch Praha 176, HBF XVII (s. 111; bildid 60).

⁶¹ AZMP Judiska begravningsplatsen Olsany/Wolschan i Prag, lista över begravningsplatser (s. 132). Praha HBMA 2757 Z 1831–1841 (s. 68, nummer 63; bildid 37).

⁶² Kniha svatebních konsensů 1717–1783 (s. 197; bildid 201).

⁶³ Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze M: »Chajele e' Koppel Menaker j'Ts bt Josef Pisk 1741/42« = Chajele maka till Koppel Menaker, som lever och dotter till Josef Pisek, död 1741/42, Kniha svatebních konsensů 1717–1783 (s. 195; bildid 199).

Han antog aldrig något släktnamn då han dog före namnlagens tillkomst 1787. Sannolikt dog han som Koppl Reiniger för när hans andra hustru Estrl avled 1787 är hon nämnd som änka efter Koppl Reiniger. Men under de delar av hans livs-spann som vi har belägg för använde sig Koppl Reiniger av ytterligare tre tillnamn, Bunzl, Ausäderer och, när hans första hustru Chajele begravdes, Menaker.⁶⁴

Koppl Reinigers äldste son, Markus, är uppförd både med sitt patronymikon Koppl och tillnamnet Reiniger i 1782 års skattelängd, men när han avled 13 juli 1825 står han med släktnamnet Ederer i dödboken.⁶⁵ Markus hade tagit Ederer som släktnamn, ett namn som tidigare hade använts som tillnamn av hans mors syskon, men även av hans faster Chaje men då stavat Äderer. Marcus Ederer och Simon Reiniger är ett exempel på när två bröder tog olika släktnamn. Intressant att notera är att Marcus Ederers äldste son Samuel använde släktnamnet Reiniger när han fick sin familantposition 1830.⁶⁶

Avslutande reflektioner

Kan vi se något mönster i användningen av olika efternamn i familjen Reiniger i Prag, ett mönster som kan ge någon förklaring till varför de använde alla dessa olika efternamn? Tillnamnet Menaker användes genomgående i olika gravböcker, både före och efter införandet av den kejserliga namnlagen 1787. Den sista personen som avled med släktnamnet Reiniger men som begravdes i Prag med tillnamnet Menaker var Simon Koppl Reinigers ogifta dotter Maria död den 7 januari 1855 med efternamnet Reiniger men begravd som Malka Menaker den 8 januari 1855 i Prag.⁶⁷ Därefter både avled och begravdes släktens medlemmar med samma efternamn – släktnamnet Reiniger.

Alla andra tillnamn som Ausäderer, Äderer, Reiniger och Schreiber är tyskspråkiga tillnamn. De finns i de handlingar som var upprättade av de kejserliga myndigheterna som Familiantböckerna, 1729 år folkräkning, 1748/1751 års folkräkning/edsförklaringar och 1792/1794 års folkräkning, vigselförteckningen över judarna i Böhmen 1717–1783 eller böcker som fördes på uppdrag av dessa myndigheter som Prags judiska församlings födelse-, vigsel- och dödböcker.

En möjlig slutsats kan vara att i de böcker, register och inskriptioner som den judiska församlingen förde frivilligt utan order från de kejserliga myndigheterna att föra, såsom gravböcker samt inskriptionerna på gravstenarna, använde de olika släktmedlemmarna tillnamnet Menaker, ett hebreiskt ord för slaktare, eller tillnamnet Sofer, det hebreiska ordet för skrivare, eller hebreiska patronymikon som Moshe ben Simche.

I alla register som sammanställts av eller upprättats på uppdrag av de kejserliga myndigheterna, registrerades familjemedlemmar med tyskspråkiga judiska patronymikon till exempel Simche Enoch och/eller med ett tillnamn som Ausäderer, Äderer/Ederer, Reiniger eller Schreiber. När familjen måste välja ett släktnamn 1787 valde alla Reiniger utom Koppls son Markus. Han kallade sig Ederer, vilket inte hans son Samuel gjorde, så Reiniger blev det släktnamn som ättlingarna bär än idag.

⁶⁴ Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze M: »Chajele e' Koppel Menaker j'Ts bt Josef Pisk 1741/42« = Chajele maka till Koppel Menaker, som lever och dotter till Josef Pisek, död 1741/42.

⁶⁵ Leon Ruzickas kortregister och Praha HBMa 2756 Z 1822–1831 (s. 58; bildid 32).

⁶⁶ Familiantbuch Praha 163, HBF XVII (s. 7, nummer 249; bildid 4).

⁶⁷ Register der Leichsteine v. J 5440 (1680) bis 5618 (1857) (s. 110).

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

[AHMP=] Archiv Hlavního Mesta Prahy (Prags stadsarkiv)

Konsignace prvorozených synu schopných snaten 1734–1739. (Förteckning över förstfödda söner berättigade att ingå äktenskap 1734–1739). Digital resurs i privat ägo.

Mapy Prahy a okolí (Kartor över Prag med omnejd).

MAP P1 B/28 1811–1815.

MAP P2 B/41 d 1842–1845. Digital resurs: mars 2024. <http://katalog.ahmp.cz/>

[AZMP=] Zidovskeho musea v Praze (Judiska museets i Prag arkiv)

ZNO Praha, soupisy prazských Zidu 1748–1838. (ZNO Prag, listor över Prags judar 1748–1838). Digital resurs i privat ägo.

Jmenný rejstřík ke Starému židovskému hřbitovu v Praze, písmeno M a P. (Leopold M. Poppers excerpter över begravda på gamla judiska begravningsplatsen i Prag med tillnamn som börjar med M och P). Digital resurs: mars 2024.

https://collections.jewishmuseum.cz/index.php/Detail/Object/Show/object_id/149059#fullscreen

Judiska begravningsplatsen Olsany/Wolschan i Prag, lista över begravda 1788–1890. Digital resurs i privat ägo.

[JTS=] Jewish Theological Seminary, New York

Register der Leichsteine von Jahre 5440 (1680) bis 5618 (1857) (Gravstensregister 1680–1857, hebreiska kalendern 5440–5618) upprättat av Chewra Kaddisha i Prag 1857 av David J. Podiebrad och David S. Radnitz. Digital resurs: mars 2024.

<https://digitalcollections.jtsa.edu/islandora/object/jts%3A143974#page/1/mode/1up>

Kultur-Büro AHB

Name adoption and other lists. Digital resurs: mars 2024. <https://www.a-hb.de/de/projekte/familienforschung/name-adoption-lists>

[NA=] Narodni Archiv (Tjeckiens nationella arkiv), Prag

Soupisy zidu 1723/24–1811 (Folkräkningar över judar i Böhmen 1723–1811).

Soupisy zidu Praha 1729 (Folkräkning över judarna i Prag 1729). Digital resurs i privat ägo.

Familiantbuch Praha

163, HBF XVII, pism. E.

176, HBF XVII, pism. R.

186, HBF XVII, Index.

187, HBF XVII, Index.

Kniha svatebních konsensů 1717–1783, (vigselsregister).

Praha HBMa

2753 Z 1784–1801 (dödbok).

2754 Z 1787–1822 (dödbok).

2755 Z 1802–1822 (dödbok).

2756 Z 1822–1831 (dödbok).

2757 Z 1831–1841 (dödbok).

Digital resurs (mars 2024) för familiantböcker, vigselregistret 1717–1783 och Prags judiska församling: <https://vademeum.nacr.cz/vademeum/index.jsp?> eller <https://zavt.org/>

Digital resurs för folkräkningar utom för år 1729: <http://pvh.ff.cuni.cz/soupisy.htm>

[WSLA=] Wiener Stadt- und Landesarchiv, MA 8, (Stadsarkivet i Wien)

Kortindex skapat av Leon Ruzicka (1866–1932) för 1782 års skattelängd över judarna i Prag.⁶⁸

⁶⁸ Kontributions-Rückstände der Prager Judenschaft (Faszikulatur 26), ej digitaliserad, tillgänglig på Österreichisches Staatsarchiv. Kortregistret finns som digital resurs i privat ägo.

Tryckta källor och litteratur

- Adler, S., (u.å.), Aenderung der Familiennamen der Prager Juden im Jahre 1788. ISBN: 3 1924 078 363 615.
- Adler, S., (1933), »Das Judenpatent von 1797«, s. 199–231 i *Jahrbuch der Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Čechoslovakischen Republik*, 1933. E-ISBN: 13 978 3 946993 04 9.
- Beider, A., (u.å.) »Names and Naming«, YIVO Encyclopedia. Digital wikisida.
- Beider, A., (1995), *Jewish Surnames in Prague (15th–18th Centuries)*. ISBN: 0-96263373-5.
- Beider, A., (2001), *A Dictionary of Ashkenazic Given Names*. ISBN: 1-886223-12-2.
- Ebelova, I., (red.), (2006) *Soupis zidovskych rodin v Cechach z roku Praha 1792, Praha 1794 vol VI/1*. ISBN: 80 86712 34 6.
- Ebelova, I., (2013), »Census Lists of the Jewish Families in Bohemia 1723/1724–1811«, *Judaica Bohemiae XLVIII-1*, s. 79–91. ISSN: 0022 5738.
- Fiedler, J., (1991), *Jewish Sights of Bohemia and Moravia*. ISBN-13: 978-8090089501.
- Fürth, T., (2017), »Den judiska släkten Fürth i 1700-talets Böhmen. Om raviner och svarta hål i släktforskningen«, *Svensk Genealogisk Tidskrift 2017:2*, s. 103–114. ISSN: 1654–1731.
- Fürth, T., & M. Hoffsten, (2020), *Judisk Släktforskning*, Sveriges Släktforskarförbund. ISBN: 978-91-88341-39-6.
- Herrmann, I., J. Teige & Z. Winter, (1903) *Das Prager Ghetto*, Prag. E-ISBN: 13: 978-3-946993-53-7, OCLC: 2342184.
- High, N., (2018), »Transcription of Simon Hock's, Leopold M. Popper's and David J. Podiebrad's Excerpts on Inscriptions on Tombstones in the Old Jewish Cemetery in Prague«, *Manuskript publicerat online*. Digital resurs i privat ägo.
- Jarvis, J. K., S. Levin, & D. N. Yates, (2019), *Book of Jewish and Crypto-Jewish Surnames*. ISBN: 9 781985 856561.
- Kaganoff, B. C., (1977), *A Dictionary of Jewish Names and Their History*. ISBN: 0 8052 0643 4.
- Kaufmann, D. & S. Hock, (1892), *Die Familien Prags. Nach den Epitaphien des Alten Jüdischen Friedhof in Prag*. OCLC: 1184558554.
- Parik, A., V. Hamackova, D. Cabanova, & P. Kliment, (2003), *Prague Jewish Cemeteries*. ISBN: 80 85608 69 3.
- Paull, J. M. & J. Briskman, (2014), »History, Adoption and Regulation of Jewish Surnames in the Russian Empire«, *Avotaynu Online, August 21, 2015*, s. 3–13.
- Petrusova, L. B. & A. Putnik, (2012), *Sworn Declarations of Prague Jewish Families, 1748–1749 (1751)*. Edition of a source on the return of Jews expelled by Maria Theresia. ISBN: 9 788087 366 226.
- Polakovic, D., (2007–2008), »Documentation of the Old Jewish Cemetery in Prague«, *Judaica Bohemiae XLIII*, s. 167–192. ISSN 022 5738.
- Prokes, J., (1932), »Die Prager Judenkonkription von Jahre 1729«, *Jahrbuch der Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Cechoslovakischen Republik*. E-ISBN: 13 978 3 946993 03 2.
- Putik, A., (2015), *History of the Jews in the Bohemian Lands in the 10th-18th Centuries*. ISBN 978 80 87366 49 3.
- Zdeck, W., (1934), »Nach dem Brande des Prager Ghetto im Jahre 1754«, *Jahrbuch der Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Cechoslovakischen Republik*, 1934, s. 157–198. E-ISBN: 13 978 3 946993 04 9.

Appendix

Patronymer står med kursiva versaler, tillnamn med versaler och släktnamn med feta versaler.

Tavla 1

Koppl son till Simche *ENOCH* BUNZL – även kallad FLEISCHHAUSÄDERER, REINIGER och MENAKER

- 1729, bodde i Prag med sin far Simche och mor Breindel och sina fyra syskon Moses, Enoch, Chaje och Peyerle
- 1736, gifte sig med Chajele PIESEK som Koppl BUNZL
- 1739 ungefär, föddes äldsta dottern Rössel
- 1741, blev änklings efter Chajele PIESEK som Koppl MENAKER
- 1742, gifte om sig med Chajele PIESEKs yngre syster Estrl PIESEK även känd som Estrl EDERER
- 1743–1747, föddes dottern Freidel
- 1748, dottern Breindel föddes
- 1748, intygar under ed att han bott i Prag före 1745 som Koppl AUSÄDERER med hustrun Estrl och döttrarna Rössel, Freindl och Breindl, men i hans underskrift på jiddisch kallar han sig Koppl REINIGER
- 1750 ungefär, föddes äldste sonen Markus KOPPL REINIGER
- 1751 ungefär, föddes näst äldste sonen Simon REINIGER
- 1754, Koppl REINIGER uppförd på lista över fastighetsägare som hade drabbats av den stora branden i Prags Judenstadt
- 1754 ungefär, föddes dottern Judith (ej nämnd i texten)
- 1756 ungefär, föddes sonen Josef KOPPL REINIGER (ej nämnd i texten)
- 1778, äldste sonen Markus EDERER fick sin far Koppl REINIGERS familjantposition
- 1783, näst äldste sonen Simon REINIGER erhåller egen familjantposition, troligen köpt av en Familiant som saknade söner
- 1782, Koppl REINIGER saknas i skattelängden över judarna i Prag, där sonen Markus KOPPL REINIGER är uppförd
- 1787, Estrl änka efter Koppl REINIGER avled i Prag, men begravdes som Esther MENAKER
- 1794, föddes sondottern Rosa **REINIGER**
- 1825, avled äldste sonen Markus **EDERER** och begravdes som Mordechai MENAKER
- 1831, avled näst äldste sonen Simon **REINIGER** och begravdes som Simche MENAKER
- 1855, avled sondottern Maria **REINIGER** och begravdes som Malka MENAKER

Tavla 2

Koppl AUSÄDERER/BUNZL/MENAKER/REINIGERs syskon

2a. Moses/Moshe REINIGER/SIMCHES/MENAKER

- 1715 ungefär, föddes; 70 år gammal 1785 när han avled
- 1729, bodde i Prag med föräldrarna Simche och Breindel och syskonen Koppl, Enoch, Chaje och Peyerle

- 1748, bodde i Prag vid Fleischbank med hustrun Golde MECHOKEK och dottern Breindl
- 1782, skatteskriven i Prag som Moyses REINIGER
- 1769/70, hustrun Golde MECHOKEK avled; maken uppges som Moshe MENAKER
- 1785, avled som Moses REINIGER
- 1785, begravd som Moshe ben *SIMCHE*/MENAKER

2b. Enoch REINIGER/SCHREIBER/SOFER

- 1723 ungefär, föddes; 90 år gammal 1813 när han avled
- 1729, bodde i Prag med föräldrarna Simche och Breindel och syskonen Koppl, Moses, Chaje och Peyerle
- 1748, bodde i Prag som föräldralös hos sin bror Koppl AUSÄDERER och hans hustru Estrl
- 1755 ungefär, föddes äldste sonen Simon/Simche
- 1762 ungefär, föddes sonen Joachim Moses
- 1764 ungefär, föddes dottern Sara
- 1779, äldste sonen Simon/Simche SCHREIBER erhöll familiantposition från sin far Enoch SCHREIBER
- 1780, näst äldste sonen Joachim Moses erhöll egen familiantposition, troligen köpt av Familiant som saknade söner
- 1782, skattskriften i Prag som Enoch REINIGER
- 1782, äldste sonen skattskriften i Prag som Simche Enoch SCHREIBER
- 1792, gifte sig dottern Sara ENOCH REINIGER-SCHREIBER med Moses PLOWITZ
- 1794, bodde i Prag som Enoch **REINIGER** tillsammans med hustrun Rebecka och med yrke Zehngebotschriber
- 1803, näst äldste sonen Joachim Moses avled
- 1807, äldste sonen gifte sig för tredje gången nu som Simon REINIGER
- 1813, avled som Enoch **REINIGER**
- 1835, avled dottern Sara **PLOWITZ** och begravdes som Chaje Sara dotter till Enoch SOFER och änka efter Moses **PLOWITZ**

2c. Markus/Mayer REINIGER/MENAKER

- 1732 ungefär, föddes
- 1748, bodde som föräldralös i Prag hos sin syster Chaje ÄDERER och hennes make Simmel SALOMON POHL
- 1760, gifte sig med Rivke BUML som Mayer REINIGER
- 1773/74, avled och begravdes hustrun Rivke maka till Meir ben Simche MENAKER och dotter till Berl MECHOKEK/BUML
- 1782, skattskriften i Prag som Mayer *SIMCHE* REINIGER
- 1788, bytte namn från Mayer MENAKER till Markus **REINIGER**
- 1790, avled som Markus **REINIGER** och begravdes som Mayer MENAKER

2d. Chaje ÄDERER/FLEISCHHAUSÄDERER/MENAKER

- 1729, bodde i Prag med föräldrarna Simche och Breindel och syskonen Koppl, Moses, Enoch och Peyerle
- 1737, gifte sig som Chaje ÄDERER med Simmel SALOMOM POHL

T. Fürth

- 1737, anteckning om avgift 500 kronen att Simmel son till Salomon POHL är över 15 år och hade rätt att gifta sig med Chaje dotter till Simche FLEISCHHAUSÄDERER
- 1753/54, avled och begravnen som Chaje dotter till Simche MENAKER och hustru till Simmel POHL

2e. Peyerle

- 1729, bodde i Prag med föräldrarna Simche och Breindel och syskonen Koppl, Moses, Enoch och Chaje